

PERSBERICHT

Hilversum, Uitgeverij Verbum, 19 maart 2020

***Boekhouders van de Holocaust* van Rob Bakker**

Nederlandse ambtenaren en de collaboratie

Lezing en paneldiscussie/minisymposium

Op maandag 6 april 2020 van 15.00 tot 17.00 uur zou in De Balie te Amsterdam *Boekhouders van de Holocaust. Nederlandse ambtenaren en de collaboratie* gepresenteerd worden en zou de auteur een voordracht houden. Mevrouw K. Arib, voorzitter van de Tweede Kamer en prof. dr. Hans Blom zouden een eerste exemplaar van het boek worden aangeboden. **In verband met maatregelen tegen het coronavirus gaat deze bijeenkomst niet door en wordt verzet naar het najaar 2020.**

Na het lezen van *Boekhouders van de Holocaust. Nederlandse ambtenaren en de collaboratie* van Rob Bakker ontkomen we er niet meer aan. De conclusies en het eindoordeel lijken onweerlegbaar. De Nederlandse overheid heeft op grote schaal gecollaboreerd met de nazi's als het gaat om de Jodenvervolging in Nederland. Dat gebeurde soms proactief, altijd consciëntieus, regelmatig enthousiast en vaak zonder dat de bedenkers en uitvoerders van de genocide erom vroegen. Samen met de bezetter heeft de Nederlandse overheid in al zijn geledingen samengewerkt om het net rond de Joodse medelanders strak aan te trekken en ze kwetsbaar uit te leveren. Hebben de ambtenaren zich hiermee schuldig gemaakt aan moord? Nee, de schuldigen blijven de Duitsers. Maar welk moreel en juridisch oordeel moeten we na de studie van Rob Bakker vellen?

Een tweede onontkoombare conclusie is dat de Nederlandse overheid zich op grote schaal schuldig heeft gemaakt aan institutioneel antisemitisme, tijdens de oorlog maar ook erna. De voorbeelden en bewijzen zijn overvloedig aanwezig. In *Boekhouders van de Holocaust* worden ze allemaal nauwkeurig en wetenschappelijk gedocumenteerd en zonder stemmingmakerij opgediend. Hoe heeft dit kunnen gebeuren? Om dit te begrijpen heeft de auteur het papieren spoor van de bureaucratie gevolgd dat uitmondde in een spoor van ijzer, bielzen en uiteindelijk moord door de nazi's.

Verregaande collaboratie en institutioneel antisemitisme zijn in andere studies ook aan de orde gekomen, maar niet eerder is dit handelen integraal en samenhangend gepresenteerd. Twee dagen voor het publiceren van dit persbericht heeft minister-president Mark Rutte namens de regering excuses aangeboden voor het handelen van de overheid tijdens de Holocaust in Nederland. Dat heeft dus 75 jaar geduurd. Wel heeft de regering eerder excuses aangeboden voor haar ontoereikende en discriminerende bejegening van de Joden **na** de Tweede Wereldoorlog. Dit heeft geresulteerd in een collectieve schaderegeling voor een aantal zaken. Op enkele onderdelen is er eerder excuus aangeboden door het Korps Marechaussees en enkele politiekorpsen zoals dat van Amstelveen. Ook de Hoge Raad die alle anti-Joodse maatregelen sanctioneerde heeft toegegeven verkeerd te hebben gehandeld. De Nationale Spoorwegen (inmiddels geprivatiseerd) heeft recent nogmaals schuld erkend en een individuele compensatie aangeboden. Maar de rest van bureaucratisch Nederland, met name de Rijksoverheid en de gemeenten, heeft zich lang in

stilzwijgen gehuld. Nu de regering excuses heeft aangeboden kan het boek *Boekhouders van de Holocaust* zonder terughoudendheid, voorbehouden of kanttekeningen worden gelezen en geaccepteerd.

De rol die de overheid gespeeld heeft bij de Jodenvervolgning blijft voor alle nabestaanden nog steeds moeilijk te verkroppen. Na excuses volgen veelal schadevergoeding en lering. Welke spelregels moeten er aan ambtelijk Nederland worden opgelegd en gehandhaafd om te voorkomen dat ambtelijke gezagsdrager toch weer terugvallen in wat hen nadrukkelijk verboden was? Het was op basis van het Landoorlogreglement en de Aanwijzingen (Hoe moesten ambtenaren handelen bij een bezetting?) nadrukkelijk verboden om mee te werken met een bezetter aan het deporteren van burgers. Bijna niemand heeft er tijdens of na de oorlog gewag van gemaakt dat ambtenaren massaal deze regels overtraden. Ook na de oorlog is dat nooit een serieus onderwerp geweest. Er zijn collaborerende ambtenaren na de oorlog veroordeeld, maar nooit als het alleen ging om hun bijdrage aan de Jodenvervolgning.

Boekhouders van de Holocaust geeft een treffend en indringend beeld van de rol die ambtenaren hebben gespeeld in de Holocaust en hoe gebrek aan solidariteit met de Joden de geschiedenis niet grijs maar een gitzwart heeft gekleurd. Hoe moet herhaling voorkomen worden?

Het boek is bijzonder actueel omdat minister-president Rutte recent zijn excuses heeft aangeboden voor het overheidshandelen. Een ongemakkelijke geschiedenis.

Rob Bakker

Boekhouders van de Holocaust
Nederlandse ambtenaren en de collaboratie

Foto auteur: © Titia Hahne

Rob Bakker (Bussum 1949) is journalist, auteur en historicus. Hij studeerde Holocaust- en Genocidestudies (UvA). Op basis van zijn doctoraalscriptie uit 2011 deed hij aanvullend onderzoek en in combinatie met de laatste actuele holocauststudies maakt hij van de voorheen 'Joodse' geschiedenis stap voor stap een uitgesproken Nederlandse geschiedenis.

Meer informatie?

Gerton van Boom, uitgever
06-54976668, g.vanboom@verbum.nl, www.verbum.nl
Gebonden, 736 bladzijden, prijs: € 29,50, ISBN: 9789074274920
E-book: € 14,50, ISBN: 9789493028449

Lezing en paneldiscussie/minisymposium

Op maandag **6 april 2020 van 15.00 tot 17.00 uur** wordt in De Balie te Amsterdam *Boekhouders van de Holocaust. Nederlandse ambtenaren en de collaboratie* gepresenteerd en zal de auteur een voordracht houden. Mevrouw **K. Arib**, voorzitter van de Tweede Kamer en prof. dr. **Hans Blom** krijgen een eerste exemplaar van het boek aangeboden. Aansluitend is er een paneldiscussie/minisymposium met de volgende deskundigen (wijzigingen voorbehouden):

dr. A.J.J. (Guus) Meershoek

De heer Meershoek is historicus en lector aan de Universiteit Twente en de Politieacademie. Hij promoveerde op zijn onderzoek naar de rol van de Amsterdamse politie in de Tweede Wereldoorlog: *Dienaren van het gezag*.

Ronny Naftaniel

De heer Naftaniel was vanaf 1980 tot 2013 directeur van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI). In 1999 en 2000 was hij één van de belangrijke onderhandelaars met de overheid en de financiële wereld over de teruggave van de Joodse oorlogstegoeden. Momenteel is hij actief bij het Joods Humanitair Fonds en vicevoorzitter van het Centraal Joods Overleg. Vanaf 25 februari 2021 zal de heer Naftaniel de functie van Landelijk Coördinator Antisemitismebestrijding bekleden.

Lion Tokkie

De heer Tokkie doet promotieonderzoek naar de Joodse werkkampen en heeft hierbij met name de bureaucratie van de gemeente Amsterdam en het Ministerie van Sociale Zaken onderzocht.

prof. mr. W.J. (Wouter) Veraart (VU)

De heer Veraart is hoogleraar Rechtsfilosofie en hoofd van de afdeling Rechtstheorie en Rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij schreef onder andere het boek *Ontrechting en rechtsherstel in Nederland en Frankrijk in de jaren van bezetting en wederopbouw*.

Praktische informatie

De toegang is gratis. Graag aanmelden graag via info@verbum.nl.

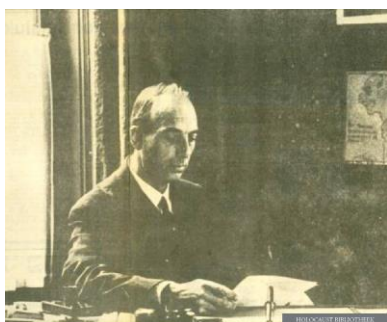
In verband met maatregelen tegen het coronavirus gaat deze bijeenkomst niet door en wordt verzet naar het najaar 2020. Via nieuwsbrieven zullen we u hierover op de hoogte houden.

De Balie

Kleine-Gartmanplantsoen 10
1017 RR Amsterdam
voor een routebeschrijving zie debalie.nl

Gratis side-boekjes

Boekhouders van de Holocaust wordt begeleid door twee gratis digitale side-boeken.

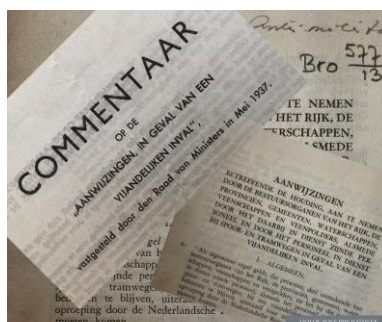

Jacob L. Lentz

Ambtelijke herinneringen

vanaf 1938 hoofd van de Rijksinspectie van
de Bevolkingsregisters, tijdens de Duitse bezetting van
Nederland van 10 mei 1940-oktober 1944

Inleiding Rob Bakker

Rob Bakker

*Landoorlogreglement en
Aanwijzingen*

Waar ambtenaren zich aan moesten houden tijdens
de Duitse bezetting...

Jacob L. Lentz heeft o.a. het onvervalsbaar geachte persoonsbewijs ontwikkeld. Hij wordt gezien als het gepersonaliseerde voorbeeld van de ambtelijke collaborateur. Ter verdediging van alle aantijgingen heeft hij na de oorlog een verschoonschrift geschreven. Zijn memoires zijn in deze uitgave integraal opgenomen en voorzien van een inleiding van Rob Bakker.

De auteur heeft ook het tweede digitale boek samengesteld met relevante documenten waar ambtenaren zich aan moesten houden in hun relatie met de bezetters. Deze richtlijnen en verordeningen zijn grotendeels in de la blijven liggen en, voor zover ze wel gelezen en verspreid werden, zijn ze massaal genegeerd. Ook bij deze uitgave schreef Rob Bakker een inleiding. Deze uitgave kan gezien worden als bijlage bij *Boekhouders van de Holocaust. Nederlandse ambtenaren en de collaboratie*.

Beide publicatie zijn vanaf 6 april 2020 gratis te downloaden via de website, verbum.nl.

Rob Bakker

Boekhouders van de Holocaust

Nederlandse ambtenaren en de collaboratie

De Holocaust kent volgens de beroemde Holocausthistoricus Raul Hilberg daders, slachtoffers en omstanders. Maar twee groepen verdienen een aparte vermelding: de overheid en het bedrijfsleven. Volgens Hilberg vielen deze participanten in Duitsland onder de daders. In de bezette landen werden de overheden niet onder de daders geschaard, maar toch speelde de bureaucratie in ieder bezet land een belangrijke, zo niet cruciale rol. Ook de overheid in Nederland. Vanaf het allereerste begin waren de Nederlandse ambtenaren niet alleen gesprekspartner van de Duitsers, maar ze waren vooral betrokken en actief: vanaf het eerste ambtelijke anti-Joodse formulier waar een ambtenaar zijn handtekening onder zette, tot en met de planning en uitvoering van de Jodenvervolgung.

Vrijwel alle 200.000 ambtenaren vulden een ariërverklaring in, mede in navolging van 's lands hoogste rechtscollege de Hoge Raad en het College van Secretarissen-Generaal. Ambtenaren van de bevolkingsregisters in 1050 gemeenten registreerden 160.000 burgers van Joodse afkomst. Zoals een Nederlandse topambtenaar schreef aan de Duitsers bezetters: 'Bevolkingsboekhouding is dienen.'

De Joodse burgers werden ontrecht door overheid en juristen, beroofd met medewerking van het bedrijfsleven, notariaat, makelaars en andere bemiddelaars. Nederlandse politieagenten haalden Joodse burgers uit hun huis. Gemeentelijke trammaatschappijen en Nederlandse Spoorwegen vervoerden de gedeporteerden. Nederlandse marechaussee en politie bewaakten kampen. Kortom, de Joden zijn door ambtenaren getekend, afgeschreven en afgevoerd. De Joden waren een brandoffer, de letterlijke vertaling van het woord 'Holocaust'. Van de 140.000 zogenoemde vol-Joden zou bijna 75 procent de oorlog niet overleven, het hoogste percentage in bezet West-Europa. Een zwarte bladzijde uit de Nederlandse geschiedenis. Een gitzwarte bladzijde voor ambtelijk Nederland.

Rob Bakker (Bussum 1949) is journalist, auteur en historicus. Hij studeerde Holocaust- en Genocidestudies (UvA). Op basis van zijn doctoraalscriptie uit 2011 deed hij aanvullend onderzoek en in combinatie met de laatste actuele holocauststudies maakt hij van de voorheen 'Joodse' geschiedenis stap voor stap een uitgesproken Nederlandse geschiedenis.

www.verbum.nl
Gebonden, 736 bladzijden
Prijs: € 29,50, ISBN: 9789074274920
E-book: € 14,50, ISBN: 9789493028449

